

kesebbé tegyék — csekély pénzben; de a' betétel mindig nagyobb lön, — több ifjak kezdenek benne részt venni; játszottak nappal és játszottak — éjjel és játszottak — iskola' ideje alatt; pénzt nyertek és pénzt vesztek. 'S ez így tartott egy pár hónapig.

Eljött a' farsang, több vidéki urasságok jöttek-be a' mulatságokban részt veendő; némelyek, kik más' gyöngéségből mindenkor készek alacsony hasznót vonni, csupán a' kártyázásról nem kevéssé nevezetes város' kedvéért érkeztek távolabb tájakról. — Az Apollo fogadóban minden éjjel nagy bankok tartattak. Nehány ifju a' kártyázók közül itt is szerencsét próbált — ez vesztett, amaz nyert; de a' kártyázást az Apollóban mindenik éjig magasztalá! Vilmos már az ifjak közt kifogyott minden költségből; pénzre pedig — most a' farsangon — okvetlenül szüksége volt, — atyját kérésével nem akará, nem merte szomorítani: — Vilmos is szerencsét próbált — egy éjjel — két éjjel — három éjjel! 'S a' nyerendő pénz' rovására fölvett kölcsönből semmi sem maradt. De a' tallérok' syréni pengését a' kerek asztalnál megízlelte. Még tán lehetett volna visszavonulnia; de még egy kis időt — és még egy kis időt engedett magának, míg köd szálott szeméire és békó lábaira, melytől untalan a' kártyaasztal mellett tartá. — Szégyelte ezt az ifju, és leveleiben barátjához mit sem szólott felőle, azok mind a' régi modorban voltak írva: — megtanulta a' tetetést, a' színeskedést! Mennyire bukhatik az ember! — órája, gyűrűi, végre ruhái kezdtek tűnedezni. A' házi úrtól, kinek gondviselésére bízott, több ízben szelíd fenytéket kapott; a' szüntelen vesztő ifju, kinek most minden gondolatja csak kártya volt, felpatlant, pörölt — a' háztól elköltözött. — Az atya megtudá a' nagy bukást: könyekkel áztatott levelet küldé fiához, de telve dorgálásokkal, 's rövid nap alatti érkezendését jelenté. Az ifju föleszméle és gátolatlanul veszve látta magát — magán kívül volt! — *(Második nap' vége követhetik.)*

ÉSZREVÉTELEK

A' DRAMATURGIAI ÉS LOGIKAI LECZÉKRE.

VIII. ISKOLÁK.

„Színi kritikákat írván, megmondottam volna azt is, legalább egyszer, hogy színészeink felmondás' és szavalás' tekintetében régi és új iskolára oszlanak.“

Igy szól Bajza a' 64—65dik lapon. — Tudja-e Bajza, hogy itt nem arról van szó, mit mondottunk volna, hanem mit mondtunk? *) Tudom én azt, hogy nem csak illyeseket volt volna hasznos elmondani, hanem a' színészeknek dramaturgini, psychologiai, philosophiai 's a' t. tanulságokat is osztani, valamint őket tánczban, rajzolásban, vivásban 's a' t.

*) Épen e' napokban szólalt-fel Bajza a' Társalkodóban, intve és kérve bennünket, hogy a' dologhoz szóljunk. Olvasóink látják, mint teszi ő ezt, olyanokat hordva-fel szemrehányásunk nekünk, melyekről szót sem tevének. Azonfelül amaz a' Társalkodóban a' legizságságtalanabb vád azon számtalan igazságtalanok közül, melyeket ellenünk felhordott: mert mi semmit sem szólnak mind eddig, a' mire Bajza' beszédei nem szolgáltak volna alkalmul, — látni fogja ezt a' figyelmes olvasó a' nélkül, hogy a' dolognak bővebb vitatásába becsúsznánk. Tudjuk mi azt ugy is igen jól, hogy ama' felszólalás Bajzának megszokott viselkedéséből ered, mely szerint már meg nem állhatta a' sajnálatra méltó, hogy olly soká hallgasson.

Ugyan azon Társalkodóban így szól Bajza: „saját ügyünk' silánysága lesz oka, ha a' csatát majd elvesztjük.“ „Saját ügyünk' silánysága“ ez egy kitétel Bajza' logikáiban logikája szerint. Illehetőség illyes valamit akara mondani: saját ügyünk' védésének silánysága, vagy más valami; de a' néhány sor' megfontolására nem volt hetekig terjedő ideje, 's így megbotlott. Hiszen ha ügyünk silány, mért keveri Bajza magát belé? avagy a' silány ügy nem egyformán szolgáltatathat-e mind két résznek megbukásra alkalmat? Ejh, ejh! menjen ön és ne tréfálkozzék, hogyan mer olly rettenetesen káromkodni a' logika ellen? akarva, hogy logikusnak nézessék, holott e' szent könyvből czímén kívül egyebet nem ösmér. — Lássá Bajza ur, mikor én még kis gyermek valek 's gyermekétársaimmal összeköszödtam, valahányszor megütögettek, mindig én voltam az, a' ki így szóltam ellenfelemből: „ne bánts te, mert ugy megverlek hogy!“ Hasonló módon tesz ön is, midőn fenyeget mondvá: „elvesztendűk csatánkat.“ Ellenben midőn győztes én valek, mindig sajnálkozva néztem ellenfelemlre, szinte ugy mint most teszünk mi mindnyájan Bajzával.

Ha még valami kell Bajzának, íme: mint nemes ember hihetőleg ő is fogja tudni a' kardforgatás' és vivás' mesterséget, 's e' szerint tudja tán azt is, hogy midőn a' kereszthen állott kardok a' salvé után villogni kezdenek, ugyancsak rosszul járna az a' fel, mely csak önmagát védené: „szurni, vágni és védeni!“ ebből áll a' vivás' mestersége. Ez okulb ha mi ügyünk mellett szólvá hasonlókat követünk, lássa által Bajza, hogy csak ollyat teszünk, a' mit tennünk elkerülheden.

oktatni, ez mind hasznos volt volna; de hát kinek mi köze hozzá, hogy mi ezt nem tettük? 's ki nem látja által, hogy illyes beszédek (tudniillik ama' felosztás) sokkal csekélyebb hasznának, sem hogy azon kis helyecskét, melyet a' szerkesztő töredékeinknek szánt, ezekkel töltöttük volna, elhagyva más hasznosabbakat, a' miket mondottunk? Ne tévovábbék Bajza, hanem álljon meg a' sorompóban, 's mutassa-meg azt, a' mi vitatás' tárgya: hogy töredékeinkben egyetlen egy tanulságos gondolat sincs mindeddig, 's azok megérdemlik, hogy színészeink megvessék. — De minthogy már ezt tévé Bajza, vegyük elő őt, 's nézzük-meg, miket beszélt.

Mindenekelőtte tudnia kellene azt Bajzának, az erővel logikussá lenni akarónak, hogy ha ollyas dolgot hoz-fel valaki beszéd' tárgyául, melly olvasói előtt még többé kevesebbé ösmeretlen, első lépése legyen a' dolgot definiálni. Ezt Bajza nem tévé, hanem csak összevissza beszél ő és új iskolául — logikául logikája szerint: itt tehát Bajza ismét egy nagyot botlott.

Mondja továbbá: a' régi vagy inkább *síró* és *énekő* iskolához tartoznak színészeink közül sokan még a' jobbik is: Kántorné, Szentpéteri, Dériné, Szerdahelyi; az új iskolához: Megyeri, Lendvainé, Lendvai, Telepi. —

Biz amice Bajza! csak látom én azt, a' budai színészeket is épen olly rosszul ösmeri ön, mint a' logikát. *) Azon *síró* és *énekő* volna tehát, a' mi némikép a' régi iskolát karakterizálná? Na, hallja tehát amice, ezennel megfejtem önnek, miképen ön' classificatioja a' legrosszabb és semmit sem ér. Kántornét, e' tekintetben, sem lehet egészen a' régi iskolához számítani; mert igaz ugyan, hogy szomorú- és érzékeny-játékokban *síró* hangon beszél, mint ezt mi jóval Bajza előtt megjegyeztük; de nézze-meg csak ön őt azon conversatioi szerepekben, melyekben mi eddig láttuk, 's azonnal fogja észrevenni, mily nagyot csalatkozott ítéletében. — És Szentpéteri, — uram, Szentpéteri? ezen egyike nem csak legjobb, de egyszersmind gondolkozó (ez pedig nálunk a' jók közt is ritka) színészeinknek? — Látta őt már ön vig vagy társalkodási szerepekben? — nem hihetem, különben olly nagy vétket nem követett volna el ellene; bárha még az is kér-

dés alá vonható dolog, ha egyéb szerepeit épen olly *síró* hangon adja-e, hogy minden késedelem nélkül csak amugy a' régi iskola' tagjai közé igazíthatassék. Dériné és Szerdahelyi az énekő iskolába tartoznak, az igaz, nevezetesen Szerdahelyi feje hazánkban az énekő iskolának, különösen a' borbélyban, bűvös vadászbán, Zampában 's a' t. igen jól énekel. Vagy nem így érti ön a' dolgot? ugy tehát definiálja, mit ért a' régi és mit az új iskola alatt.

Az új iskolához számítva vannak: Megyeri, Lendvainé, Lendvai, Telepi.

Csak látszik ismét, amice Bajza, hogy semmit sem ért ön a' budai színészek' állapotjához. — Hol van Fáncsi, — uram, Fáncsi, ezen leggondolkozóbb, 's hogy ugy modjam, legművészibb minden magyar színészek közt? Hol van Egressi, ki e' tekintetben ha nem áll is Fáncsi mellett, de csak ugyan azonnal következik utána. — Hogyan merészel ön avatatlan kezeivel ahhoz fogni, hogy színészeink közt osztályozást csináljon? De így jár az, a' ki neki rugaszkodik és bírálatokat ír bírálatok ellen, holott nem vala jelen az előadásokon; — a' ki elégségesnek képzeli magát, hogy színészeinket osztályozhassa, 's egy csöpet sem ösmeri őket. — Csakugyan igaz az, hogy bármily keserűk valának is a' mi kitételeink bírálatainkban, de illy satyrát, illy hozzá nem értéssel párosulva egyszersmind, soha rájuk írni képesek nem lehetének. — Menjen ön, mert szégyen az, mikor az ember tudatlansága által nem állal szégyent vonni érdemesek' fejére, csakhogy beszélhessen; — menjen ön, és kérjen bocsánatot Fáncsitól és Egressitől és Szentpéteritől, 's a' többi megsértettektől, 's fogadja-fel szent fogadással, hogy őket többé osztályozni nem merészelendi, mielőtt játékaikat hosszabb ideig álló figyelemmel vizsgálni nem fogja. — (Folytatjuk.)

RÉSZREHAJLÁS PÉLDÁJA.

Hirül adjuk ezennel Helmecezyről a' két hazában, hogy következő felszólalásunkat nem vette-fel Társalkodójába, holott ellenfelünk' sorainak helyet engedett benne:

„MELLÉK-SZAVUNK

BAJZA HARMADSZORI SZAVÁRA.”

„Sokkal több olvasója levén a' Jelenkornak 's e' szerint a' Társalkodónak is, mint a' Rajzolatoknak, szükségesnek látjuk a' Társalkodóban megjelent „harmadik szóra” ezennel ezt adni közudomásul: ne sajnálják e' lapok' olvasói a' Rajzolatokban folyvást megjelenő „Észrevételeket a' dramaturgiai és logikai lezárások” elolvasni, mert látni fogják

*) Tudniillik: ha Bajza csakugyan rajta volna, hogy bennünket nyilvános társalmunk ellen barát névvel illessen, ám legyen még kedve, 's pro hic et nunc, legyen az — de latinul! — A' nyelvi tegy is a' kisebb rész — gondolatok és képzetek teszik a' főt. Ugy-e amice Bajza!